

Studie 12/2023

Platy učitelů v roce 2022 a výhled: cesta z propasti a zase zpět¹

ZÁŘÍ 2023

DANIEL MÜNICH, VLADIMÍR SMOLKA

Shrnutí

- Výše relativních učitelských platů spoluurčuje atraktivitu učitelské profese a zajišťuje dostatečný zájem o profesi. Výběrovost profese, jak na straně vysokoškolské přípravy, tak během kariéry, spoluurčuje kvalitu vzdělávání. Tyto procesy se realizují dlouhodobě průběžnými příchody a odchody do a z profese a dalším vzděláváním. Proto lze dopady učitelských platů na zájem o profesi, kvalitu práce učitelů a vzdělávací výsledky země vysledovat až s dlouhodobým odstupem.
- Úroveň relativních učitelských platů se úzce váže k podílu školských výdajů na HDP. Tento v ČR až do roku 2017 patřil k nejnižším v rámci zemí OECD. Dynamickým růstem se v letech 2018–2021 zhruba podařilo dosáhnout průměrného podílu v rámci OECD. V roce 2022 se však trend otočil, podíl školských výdajů na HDP poklesl. Pokud by vývoj v letech 2024–2025 pokračoval na základě předběžně kvantifikovaných rozpočtů, ČR by směřovala zpět mezi země s nízkým podílem výdajů na HDP. Pouhé udržení podílu výdajů na HDP na úrovni roku 2023 by v roce 2024 vyžadovalo cca +10 mld. Kč navíc, opětovné dosažení maxima roku 2021 by vyžadovalo dokonce cca +26 mld. Kč navíc. Vztaheno k rozpočtovému návrhu MF ČR z června 2023 by šlo o cca +35 mld., resp. +50 mld.
- Objem výdajů na školství výrazně determinuje úroveň relativních platů ve školství. Relativní platy českých učitelů vůči průměrné mzdě vysokoškolsky vzdělaných zaměstnanců na úrovni 60–64 % patřily až do roku 2017 k nejnižším v OECD. V roce 2021, díky nebývale dynamickému několikaletému růstu, se průměru OECD (92 %) výrazně přiblížily na 79 %. V roce

¹ Tato studie reprezentuje pouze názor autorů, a nikoli oficiální stanovisko Národohospodářského ústavu AV ČR, v. v. i. či Centra pro ekonomický výzkum a doktorské studium UK (CERGE). Poděkování patří Ministerstvu práce a sociálních věcí ČR za souhlas s výzkumným využitím dat ISPV, která sbírá a spravuje firma TREXIMA spol. s r. o. Za cenné komentáře a rady ke konceptu studie autoři děkují Karlu Gargulákovi, Václavu Korbelovi a Tomáši Protivínskému. Za cenné odborné konzultace k mzdovým indikátorům děkujeme pracovníkům oddělení statistik MŠMT. Případné chyby však jdou pouze na vrub autorů. Studie byla vydána i díky podpoře Akademie věd ČR v rámci výzkumného programu Strategie AV21 Společnost v pohybu.

2023 lze predikovat další pokles na 72 %. Dosažení průměru zemí OECD v roce 2024 by vyžadovalo skokové zvýšení učitelových platů o téměř 30 %.

- Relativní platy učitelů vůči průměrné mzdě v české ekonomice byly až do roku 2017 velmi nízké blízké 110 %. V roce 2021, díky nebývalému dynamickému několikaletému růstu, se výrazně zvýšily na 121 %. Ani tak ale nedosáhly úrovně 130 % slibovaných předchozí a současnou vládou. V roce 2022 se trend obrátil, platy učitelů rostly pouze o 1 %, zatímco mzdy v ekonomice o 5,3 %. A v roce 2023 očekávaný růst učitelových platů o 4 % za očekávaným růstem průměrné mzdy v ekonomice 8,1 % výrazně zaostává.
- Pouhé udržení úrovně relativních platů roku 2023 i v letech 2024 a 2025 bude vyžadovat jejich zvyšování tempem růstu nominálních mezd v ekonomice, tedy 5,8 % a 4,3 %. Nižší tempa růstu by znamenala další pokles směrem k nejnižším relativním platům v OECD, kde byly až do roku 2017.
- Myšlenka zákonné valorizace učitelových platů, původně navržená autory této studie již v roce 2017, byla v roce 2023 zakotvena do zákona na úrovni 130 % průměrné mzdy v ekonomice. Věrohodný výhled dosažení a udržení této úrovně však snižují diskuse o alternativní metodice, která by za základ výpočtu brala nižší mzdovou úroveň z předchozích let. Metodologický způsob výpočtu však sám o sobě Českou republiku k průměru zemí EU a OECD nepřiblíží. Navíc by to oslabilo těžko získávanou důvěru veřejnosti, a hlavně zájemců o učitelovou profesi.
- V dalších letech je třeba rozpočtově počítat s potřebou dalšího růstu počtu pedagogických pracovníků včetně učitelů, a to s ohledem na růst počtu žáků, i s ohledem na dodatečné žáky školního věku z Ukrajiny a potřebu snižovat vzdělávací nerovnosti. Nároky budou vyvolávat i dosud relativně nízké platy nepedagogických profesí.
- V roce 2022 relativní platy učitelů všech věkových skupin poklesly poprvé po roce 2017. Zdaleka nejatraktivnější zůstávají platy nejmladších učitelů do 30 let. Naopak relativně nejnižší zůstávají platy učitelů středního věku 30–49 let. Učitelové platy totiž s roky praxe rostou pomalu (i v mezinárodním srovnání), ale zato po celou dobu učitelové kariéry. Kromě nastavení platových tabulek k tomu přispívá i absence kariérního řádu a standardů kvality výkonu učitelové profese v různých fázích profesní dráhy.
- Variabilita učitelových platů zůstává dlouhodobě nízká v národním i mezinárodním srovnání a neodpovídá rozdílům v kvalitě práce učitelů. Plat učitele je nadále dominantně určován tarifou, tedy roky praxe. Paušalizované platy ve školství vedou k platovému nedocenení a slabé motivaci kvalitních učitelů. To zvyšuje riziko jejich odchodů z profese a snižuje zájem o profesi u mladších generací.
- Po několikaletém období výrazného růstu podílu nadtarifní složky platů učitelů v letech 2019–2021 došlo v roce 2022 k jejímu zřetelnému poklesu. Klesl zpět k úrovni 8–12 %, která je typická pro segment vysokoškolsky vzdělaných zaměstnanců nepodnikatelského sektoru. Odměny jsou však mezi učiteli rozdělovány s obdobnou variabilitou jako v jiných VŠ profesích nepodnikatelského sektoru.

Study 12/2023

Teacher Salaries in 2022 and Beyond: Out of the Abyss and Back Again²

SEPTEMBER 2023

DANIEL MÜNICH, VLADIMÍR SMOLKA

Summary

- The relative amounts of teachers' salaries helps to define the attractiveness of entering the teaching profession and can be a component in ensuring sufficient interest in the profession. Selectivity into teaching, both at entry and throughout the career, determines the quality of education. These processes are realised in the long term through continuous entries and exits from teaching, and ongoing training during the career. Therefore, the effects of teacher salaries on interest in entering the profession, the quality of teachers' work, and ultimately a country's educational outcomes can only be tracked over the long term.
- The relative amounts of teacher salaries are closely linked to the share of expenditures on schooling from the GDP. Until 2017, the share of school spending in the Czech Republic was among the lowest in the OECD. Dynamic growth between 2018 and 2021 has brought it close to the OECD average. In 2022, however, the trend reversed, and the share of GDP on school expenditures has fallen. If the trend were to continue in 2024–2025 on the basis of preliminary budgetsary figures, the Czech Republic would quickly return to being among the OECD countries with the lowest share of expenditures on schooling as a percentage of GDP. Simply maintaining the expenditure-to-GDP ratio at the 2023 level would require an additional CZK 35 bn in 2024, and reaching the 2021 peak would require an additional CZK 50 bn beyond what has been preliminary budgeted (CZK 10 bn and CZK 26 bn compared to the budget for 2023).

---

² This study represents the authors' own views and not the official position of the Economics Institute of the Czech Academy of Sciences nor of the Charles University Center for Economic Research and Graduate Education (CERGE). We are grateful to the Ministry of Labour and Social Affairs for its approval to use ISPV data collected and managed by TREXIMA spol. s r. o. The authors are grateful to Karel Gargulák, Václav Korbel, and Tomáš Protivínský for their valuable comments and advice. We appreciate consultations on salary indicators kindly provided by the Department of Statistics at the Ministry of Education, Youth and Sports. Any remaining ambiguities or errors are the responsibility of the authors. The study was produced with support from the Czech Academy of Sciences under the AV21 Strategy research programme, Society in Motion.

- The amount of state budget education spending significantly determines the level of relative salaries in education. At 60–64%, teacher salaries relative to the average wage of university-educated employees were among the lowest in the OECD until 2017. By 2021, thanks to unprecedented dynamic growth over several years, they were significantly closer to the OECD average (92%), at 79%. From 2022 onwards, they fell to a predicted 72% in 2023. Reaching the OECD average in 2024 would require an increase in teacher salaries of almost 30%.
- Teacher salaries relative to the overall average wage of all workers in the Czech economy were very low until 2017, at about 110%. In 2021, thanks to the unprecedented increases over those few years, they grew significantly, to 121%, but did not reach the 130% level promised by the previous and current governments. Growth stalled in 2022, with teacher salaries rising by only 1%, while wages in the economy grew by 5.3%. To date in 2023, the expected 4% growth in teacher salaries lags well behind the 8.1% expected growth in average wages in the economy.
- Simply maintaining 2023 relative salary levels in 2024 to 2025 will require increases at the rate of nominal wage growth in the economy, projected to be 5.8% and 4.3% respectively. Lower growth rates would mean a regressive decline towards the lowest relative wages in the OECD, where they were until 2017.
- The idea of statutory indexation of teachers' salaries, originally proposed by the authors of this study in 2017, was enshrined in law in 2023, at 130% of the average wage in the economy. However, any credible prospect of reaching and maintaining this level has been diminished by discussions about an alternative methodology that would take the lower wage level of previous years as the basis for the calculation. However, changing the methodological method of calculation will not bring the Czech Republic closer to the average of EU and OECD countries. Moreover, it weakens hard-won public trust, especially that of persons interested in the teaching profession.
- In the coming years, the need for rising numbers of teaching staff, including teachers; must be budgeted for, taking into account rising numbers of pupils; the need to reduce educational inequalities; and the additional school-age pupils from Ukraine. The relatively low salaries of non-teaching professions should also be considered in government calculations.
- In 2022, the relative salaries of teachers of all age groups fell for the first time since 2017. By far the most attractive salaries remain those of the youngest teachers, under the age of 30. In contrast, the relative salaries of middle-aged teachers aged 30–49 remain the lowest. Teachers' salaries rise slowly with years of experience (even in international comparisons). In addition to salary scales, the absence of career regulations and quality standards for the performance of the teaching profession at different stages of the career contributes to the slow rise of salaries.
- The variability of teacher salaries remains low in the long term in national and international comparisons and does not reflect differences in the quality of teachers' work. Teachers' salaries continue to be dominated by tariffs, i.e., years of experience. Flat salaries in education result in underpayment and poor motivation of quality teachers. This increases the risk of teachers leaving the profession and reduces interest in the profession among younger generations.
- After several years of significant growth in the share of the extra tariff component of teachers' salaries between 2019 and 2021, there was a noticeable decline in 2022, back to the 8–12% level that is typical of the university-educated segment of non-business sector employees. However, pay is distributed among teachers with similar variability to other university professions in the non-business sector.